

Марјан Марковиќ
Универзитет „Св. Кирил и Методиј”
Скопје

Формална и функционална анализа на предлогот *во* во македонските дијалекти

0. Во овој текст ќе се обидам да ја покажам формалната и делумно функционалната слика на предлогот *во* во македонските дијалекти. Покрај тоа, ја прикажувам и географијата на предлогот *у* (со значење ‘при’, ‘кај’) со цел да се види како предлозите *во* и *у* се распространиле на македонската дијалектна територија и дали има формални и/или функционални разграничувања меѓу овие два предлога.

1. Вовед. Предлозите во македонскиот дијалектен јазик досега не биле поопширно обработувани во еден поцелосен опис. Во граматиката на Б. Конески (1981) може да се сретнат неколку поглавја посветени на предлозите во кои примерите се однесуваат на народниот јазик. Во монографијата на Т. Димитровски (1956) посветена на значењата и употребата на предлозите во македонскиот јазик има одреден број примери кои се однесуваат на народните говори. Во монографските описи на македонските дијалекти за предлозите е пишувано во рамките на соодветниот говор кој бил тема на описот. Сите тие дијалектни монографски описи, како на пример оние од Б. Конески, Б. Видоески, К. Тошев, К. Пеев, С. Бојковска, И. Дрвошанов, В. Лаброска и други, даваат огромен придонес во одредена етапа во развојот на македонската дијалектологија. Тука пред сè мислам на богатството на дијалектниот материјал кој со својот обем и вредност веќе може да послужи како солидна база за понатамошни проучувања во смисла на анализа на одредени појави во рамките на целиот македонски дијалектен комплекс.

2. Теоретска рамка. Со цел појасно да го покажам местото на овој предлог (пред сè) во системот на просторните релации во македонскиот (дијалектен) јазик, ја прикажувам основната теоретска рамка базирана на семантичкиот пристап претставен кај А. Вајнсберг (Weinsberg 1973), а потоа надградуван и разработуван во повеќе трудови посветени на просторните релации. Имено, како основни елементи на просторните релации ги имаме: показателот на типот на релацијата (најчесто предлог), показател на локализираниот објект (најчесто именска синтагма) и на локализаторот (локализација оформена од еден или повеќе елементи). Предикатот најчесто ни укажува на патеката и типот на релацијата. Еден од најзначајните елементи во просторните односи е и човекот и неговиот однос кон просторот. Имено, јазикот е продукт на човекот кој преку јазичниот израз се труди што поверно да ја пренесе концептуализацијата на светот што го опкружува, а секако еден од најважните елементи е и човековата ориентација и поимање на просторот околу него. Односот на човекот кон просторот и неговата интерпретација отсекогаш предизвикувале интерес во науката. Токму јазикот е тој кој се труди да ја воспостави врската меѓу овие два аспекта на просторот и да ги пренесе (со јазични средства) релациите меѓу објектите во просторот. Местото на човекот (говорителот) во одредувањето на просторните релации е секако од основно значење, посебно во однос на заедничкото ориентирање на учесниците во комуникацијата.

Доколку ги земеме најосновните компоненти за идентификација на просторот, би можеле да ги опишеме вака:

статична релација – динамична релација

Место

Цел + патека кон →

Извор + патека од ←

Како основен показател на статичната релација изразена преку јазикот може да го земеме локативниот однос кој ја одразува неутралноста во однос на промена на местото во просторот (тука е важен само статичниот просторен однос меѓу локализираниот објект и локализаторот).

Динамична релација воспоставува променливост на односот на локализираниот објект и локализаторот. Во однос на оваа релација може да се каже дека динамичноста / патеката е од усмерен тип – имено:

адлативна релација – приближување кон целта т.е. локализаторот

перлативна релација – движење во рамките/границите на локализаторот

аблативна релација – оддалечување од изворот/локализаторот

Тоа би била базичната шема преку која во јазикот можат да се одредат основните просторни односи.

3. Формална анализа

3.1. Формална анализа на предлогот *во*

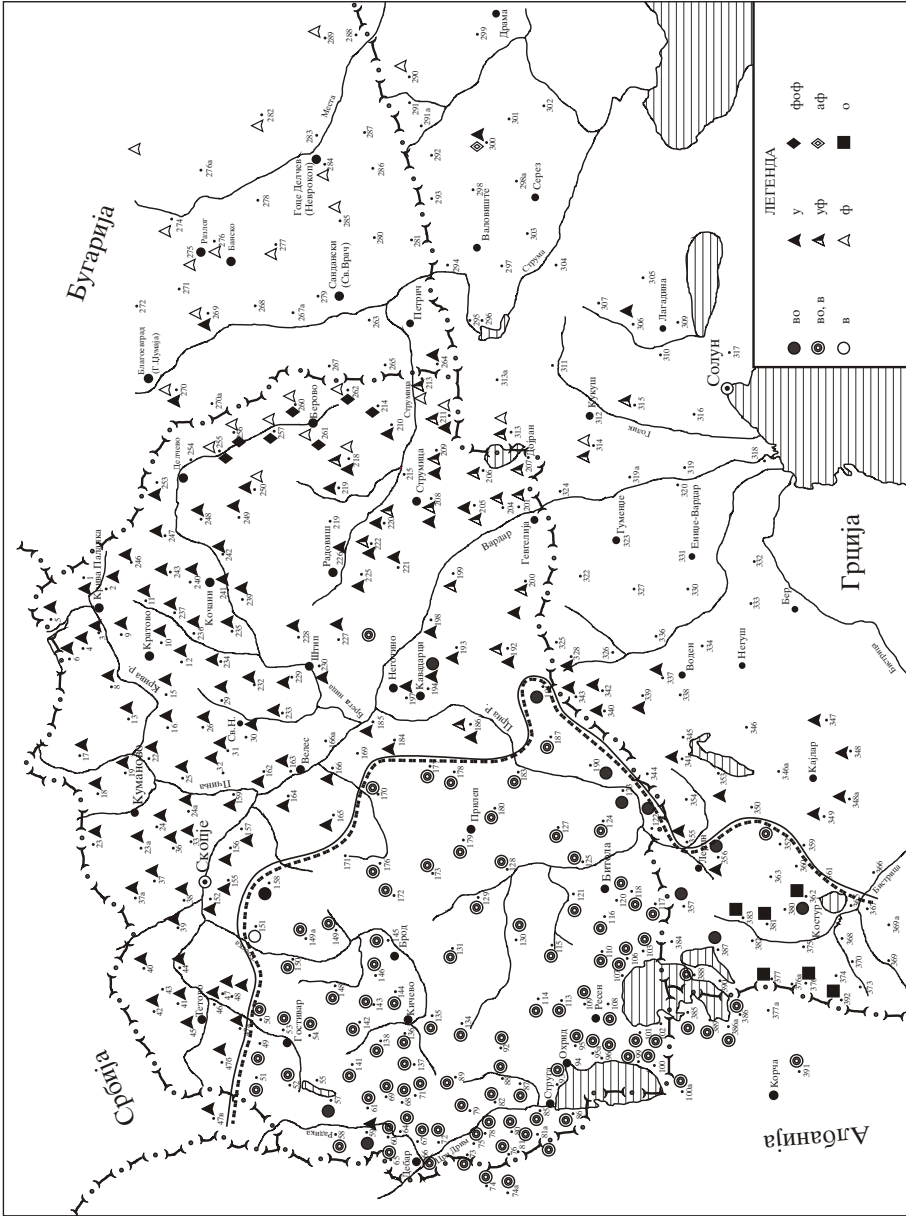
Во понатамошниот текст прикажувам една кратка скица за формите и функционирањето на предлогот *во* во македонските дијалекти. Поради обемноста на материјалот, а и поради големиот дијапазон на значења на предлогот *во*, овде пред се ќе се задржам на неколку точки и од формален и од функционален аспект за кои сметам дека се поинтересни.

Имено, за формалната анализа ја користев картотеката од индексот број XXXIII/3 според *Прашалникот за собирање материјал за Македонскиот дијалектен атлас* на Б. Видоески (2000) при Институтот за македонски јазик. Сметав дека географската распределеност на формите на предлогот *во* најдобро можам да ја прикажам преку изработка на дијалектна карта. Картата № 1 ја прикажува географијата на формите на предлогот *во* на целата македонска територија. Дел од пунктовите кои не се означени на картата или се без пополнето место во индексот или кај нив не се јавува никаква форма на предлогот *во*. За да ја зачувам оригиналноста на индексот на формите, во изработката на картата не внесувам мои интервенции во однос на пополнување на одредени пунктови за кои имам податоци преку други дијалектни извори.

Од картата јасно може да се види дека ареалите на различните форми на предлогот *во* се доста компактни и се движат во рамките на генералната поделба на македонските наречја. Имено, скоро на целата западна територија се јавува формата *во/в*. Така, оваа форма се јавува во централните говори (со исклучок на дел од скопско-велешките), охридско-преспанските, дебарските и во горнополошкиот (гостиварскиот) говор.

Формата *у* се јавува на целата територија на северното наречје, почнувајќи од долнополошките, преку скопскоцрногорските и опфаќајќи ги и североисточните говори. Што се однесува до југоисточното наречје, тука се јавуваат повеќе форми. За ова наречје познато е удвојувањето на предлогот *во* (*воџ*), а исто така во дел од југоисточното наречје е нагласена и редукацијата. Во штипско-струмичките говори најчесто се јавува формата *у*, а во околината на Струмица паралелно се јавува и формата *уџ*. Во малешевско-пиринските говори се јавуваат повеќе форми а најчести се *фоџ* и *џ*, пр. (Берово, п. 261) *Жените фоџ нашчо место са мераклики на г'оске*. (Благоевградско) *Си жив'ели сами џ-једн'а к'ашта*. Во тиквешко-мариовските покрај *во* (поретко) се јавува и *у*, а како се оди надолу кон долновардарските говори, најчеста е формата *уџ*, а во Воденскиот дел се јавува формата *у*. За серско-драмско-лагадинските говори нема многу податоци според индексот, но тука во многу случаи функциите

Карта № 1. Формите на предлогот *Въ во македонските дијалекти

на предлогот **во** ги презел предлогот **на**. Тоа се однесува и на голем дел на јужните говори. Во Кајларскиот исто така најчесто се јавува формата **у**, додека леринскиот во извесна смисла како преоден ги има и формите **во** и **у**. Долнопреспанските говори потполно се согласуваат со горнопреспанските и ја имаат формата **во/в**. Исто така, оваа форма се јавува и во корчанскиот. Што се однесува до костурските говори, во голем дел се јавува формата **о**, пр. *Ојде о едно село. Ојде о Битола*. (Ошчима 383).

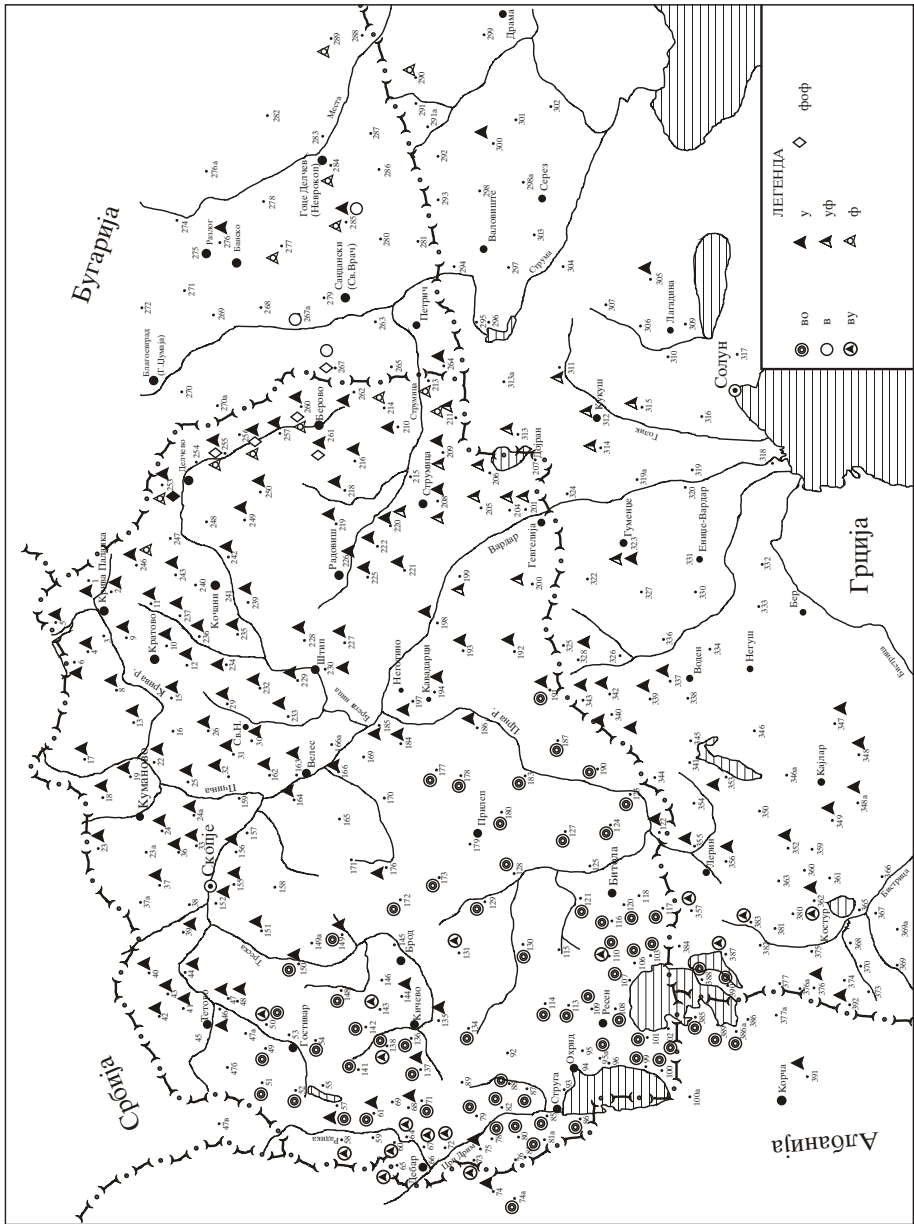
Што се однесува до легендата кон картата, формата **во/в** е означена со сосема различен знак од формата **ф**, иако во дел од западното наречје често има ситуации кога предлогот **в** се јавува пред безвучен консонант при што се обезвучува и се јавува во формата **ф**. Сепак не може со сигурност да се тврди дека **ф** кое се јавува во западните говори и **ф** кое се јавува во малешевско-пиринските и во дел од југоисточните се еднакви. Можеби **ф** во гореспоменативе говори е второто **в** (**ф**) кое се јавува при удвојување на предлогот **во** (**вов**), и кое во појужните говори кај што има редукција останало по отпаѓањето на **у**, т.е. **уф** > **ф**. Во овие говори многу често се јавуваат паралелно и **уф** и **ф**. Поопсежна анализа во која би биле вклучени повеќе материјали од македонските пирински говори и бугарските западни говори секако би помогнала за расветлување на овој проблем.

Нешто слично се случува и со формата **у**. Не можеме со сигурност да тврдиме дека **у** кое се јавува во северните говори и кое се јавува како регуларен континуант на стариот предлог ***вѣ** (како што е впрочем во српскиот јазик) продрело дури до Кајларско во Егејска Македонија. Тука би можеле да сметаме на два момента. Во појужните говори каде што редукцијата е поизразена, можеме да кажеме дека **у** се јавило по патот: **вов** > **уф** > **у**. Во оние говори со помала или без редукција, сметам дека се работи за мешање функциите на двата предлога: ***вѣ** и старото ***у** – (*Едно дете у мајка*).

3.2. Формална анализа на предлогот **у**

Следната дијалектна карта се однесува на географската распространетост на стариот предлог ***у**, и е изработена според картотеката од индексот број XXXIII/4 според *Прашалникот за собирање материјал за Македонскиот дијалектен атлас* на Б. Видоески (2000) при Институтот за македонски јазик. Картата № 2 ја прикажува географијата на формите на предлогот **у** на целата македонска територија. Дел од пунктовите кои не се означени или се без пополнето место во индексот или во нив не се јавува никаква форма на предлогот **у**. Исто како и за погорната карта, при изработката на картата не внесував мои интервенции во однос на пополнување на одредени пунктови за кои имам податоци преку други дијалектни извори.

Карта № 2. Формите на предлогот *у во македонските дијалекти

Од картата може да се види дека географијата на формите на предлогот *у* скоро целосно се поклопува со онаа на предлогот *во*.

Имено, скоро на целата територија на западното наречје доминантна е формата *во*. Во рамки на централните говори оваа форма се јавува на цело-то битолско-прилепско подрачје. Скопско-велешките (исто како и во случајот со **вџ*) ја имаат формата *у*. Во рамки на кичевско-поречките говори, покрај *во*, се јавуваат и формите *у* и *ву*. Во рамки на западните периферни говори, формата *во* доминира во горнополошкиот, охридско-струшките и преспанските говори. Во ареалот на дебарските говори се сретнуваат формите *у* и почесто *ву* (во реканскиот говор).

Формата *у* се јавува на целата територија на северните говори, почнувајќи од долнополошките, преку скопскоцрногорските и опфаќајќи ги и северо-источните говори. И во источните говори доминира формата *у*. Така е во централните источни говори на линијата Кочани–Штип–Радовиш–Неготино и во јужните говори на линијата Воден–Острово–Кајлар–Лерин. Во малешевските говори (Делчево–Пехчево–Берово), покрај *у*, се јавува и *ф* и удвоената форма *фоф*. Слична е и ситуацијата и во пиринските говори (иако со мал број пополнети пунктови) каде покрај *у*, се јавуваат и *ф* и *в*. Во струмичките говори покрај формата *у* се јавува и формата *уф*, чиј ареал продолжува кон долновардарските говори (Гевгелија–Дојран–Кукуш–Солун). Ареалот на *уф* се поклопува целосно со ареалот на распространување на формите на предлогот **вџ*. Што се однесува до крајните југозападни говори, покрај формата *у* (Корчанско–Костурско), во дел од Костурско се јавува формата *ву*.

Од сето ова произлегува дека на само мал дел од македонската дијалектна територија се разликуваат формите на старите предлози **вџ* и **у*, додека на поголема територија таа разлика е избришана и едниот предлог преовладал, често преземајќи го и функционалното поле на другиот.

Така од двете карти можеме да заклучиме, односно да потврдиме она што го пишуваат Видоески и Конески, а тоа е дека формата *во* преовладала и се утврдила како континуант на двата стари предлога скоро во целиот ареал на западното наречје, додека формата *у* преовладала и се зацврстила како континуант на двата стари предлога на сета територија на северните говори, во голем дел на источните и јужните говори, додека на перифериите (источната и југозападната) имаме мешани резултати.

4. Функционална анализа. Што се однесува на функционалната анализа, овде ќе се задржиме на неколку моменти кои се покарактеристични за дијалектниот јазик.

4.1. Просторни релации. Основната релација што ја покажува предлогот *во* е просторната. Во рамки на погорекажаното за просторните релации,

предлогот **во** би можеле да го сместиме и во рамките на статичната релација и во рамките на динамичната – адлативна релација.

Во рамките на статичната релација, најшироко би можеле да кажеме дека предлогот **во** се употребува како показател на местоположбата на локализираниот предмет во однос на локализаторот, односно укажува на ситуации кога локализираниот предмет зазема дел од просторот ограничен од локализаторот. Според семантичките толкувања, најчеста релација е кога имаме комплетно заокружување на локализираниот предмет, пр. *браишното е во теглата*. Доста често внатрешноста не е целосно заокружена од сите страни со физички граници, пр. *Млекото е во чашиата*. Понатаму семантичкото раслојување оди од ситуации кога проектираните граници не се секогаш јасни, па сè до дводимензионални граници, пр. *Точка во триаголникот*. Предлогот **во** во македонските дијалекти во однос на статичната просторна релација потполно се вклопува во овие теоретски шеми. Исто така, неговата функција во рамките на статичните релации е скоро идентична на онаа која предлогот **во** ја има во стандардниот јазик.

Во рамките на динамичната релација, предлогот **во** се јавува како показател на адлативната релација (цел), односно укажува на придвижувањето на локализираниот објект кон локализаторот. Во случајот на **во** информацијата за динамичната релација е дополнета со тоа што упатеноста на локализираниот објект е кон внатрешноста / внатрешните граници на локализаторот, пр. *Одам во Скопје, Влегувам во шумата*.

Следниве примери, според користената картотека (XXXIII/3), го илустрираат горенаведеното.

Северни говори

	Примери	населено место
1.	Бе у село. Отиде у 'едно с'ело.	5. Луке
2.	Три д'ана беше у Битол'а. Скопјаните отидоше у Куманово. Митрета га најд'ому у една племња.	36. Црешево
3.	Иде у село. Беф у Битол'а. Отиде у едно село.	44. Раотинце

Западно наречје

	Примери	населено место
1.	Играв ^ф в ^ф село. Паднав ^ф 'от_коња в ендек. К(е) одам н'а_пазар в Гостиар.	54. Куново
2.	Во Ростуше секој торник колѓт месо. Во казано клавае многу з ^а рзават.. В_село се пушти струја. В Битуше го онесе пивото.	60. Ростуше

	Примери	населено место
3.	Во Глобочица се прајт централа. Во пченката влегла мечка. К'ојме в Лукѓ на доктур.	75. Модрич
4.	Ојт ф село. Беф во Битола. Ојде во едно село.	88. Ботун
5.	Беф во Битол'а. Ојме в Битол'а. Отиде во едно село. Ојт ф село.	100. Љубаништа
6.	Ојт ф село Златира. Беф во Битол'а. Ојде во едно село.	109. Ресен
7.	Бев во Кича. Ф_село се седит појке. Во Велмеј не су била.	144. Светорача
8.	Ојт ф_село. Бев во Битола. Отиде во едно село. Во трлоно од Цветана волкот расипал п'ет_офици.	150. Здуње
9.	Одеше у село. Бев у Прилеп на пазар. У една колиба спиеше офчар.	162. Лугунци
10.	Оди(т) ф село. Во Битола беф. Отиде во едно село. Во_двор нижеше тутун.	173. Слепче

Југоисточно наречје

	Примери	населено место
1.	Че одам у село. Че одам у Скопје, у Кавадарци.	197. Марена
2.	К'оде уф с'елто. Бех уф Струмица. Утиде уф едно с'ело.	201. Стојаково
3.	К'оде у с'елто. Одих уф Битул'а. Ојд'е у едно село.	208. Костурино
4.	Тове оде фоф село / ф село. Бех фоф едн'о село. Бех фоф Битоља. Отиде фоф едн'о с'ело.	214. Стинек
5.	Оди у село. Бех у Битол'а. Отид'е у едн'о с'ело.	249. Блатец
6.	Оди ф с'ело // фоф с'ело. Бех ф Битол'а // фоф Битол'а. Ојд'е ф_едо_с'ело. // Ојд'е фоф_едно_с'ело.	256. Стар Иственик
7.	Оди ф с'ело. Бех фоф Робово. Ојд'е ф едно_с'ело. Спа фоф едно село.	261. Берово
8.	Од'их в Сандански. Тој ојде ва'в едно сел'о. Бил'а сам у кош'иците.	267а. Белица
9.	Бих уф // ф Дојра'н ф нежни. Уф Одрин биме. Бих на Струмица.	313. Патарос
10.	Оде у грат. Чера биј у Битола. Огиде у идно с'ело.	328. Црнешево

	Примери	населено место
11.	Ќе оде у с'ело, с'ел'то. Јас беше у Битола, с'ело. От'иде у идно с'ело, ама не знам у кое.	342. Струпино
12.	Ој о с'елото. Оде о Битол'а. Ојде о ено с'ело.	376. Крчишта
13.	Ќе ода ф село. Фчера беф во Корча // во едно село.	386а. Пустец
14.	Оди во с'ело. Бја во К'орча. От'иде во ено с'ело. Пикни касјајо в' уста (во уста).	391. Бобошчица
15.	От'иде о Лерин. От'иду о ено село.	392. Слимница

Во однос на функционирањето на предлогот **во** во македонските дијалекти, интересно е да се забележи дека во дел од говорите од Егејска Македонија, како показател на динамичката просторна релација се јавува и друг предлог, а тоа е предлогот **на**. За ова зборува и К. Пеев (1987) во своите описи на кукушкиот говор. Во одредени пунктови на Македонскиот дијалектен атлас се јавуваат и двојни форми, пр. 313. Патарос – *Уф Одрин биме. Бих нџ Струмица*.

Ќе приведам неколку примери каде **на** ја презел функцијата на предлогот **во**:

Горно Броди (292) – Драмско (поделена функција на **на** и **во**):

И т'ам на пеиштерата седеше ад'ин змија, ког'а си ход'аша фаф пеиштерата.

Замин'а на Солун,...; Седаха змиув'ете там на адн'а кол'иба.

Сухо (305), Висока (306) – Солунско: *Фати р'абута на џ'арската кџишта.*

307. Негован: *Ходи нџ с'елто. Бих нџ Битула. Утиде нџ идну с'ело.*

311. Мутулово: *Бих нџ Кукуш. Бих нџ адно село.*

316. Градобор: *Бих нџ Струмица. Нџ Солун н'џтри. Нџ т'енџиртџ н'џтри.*

323. Гуменце: *Бех нџ Беграт. Бех нџ Битол'а. Бех нџ идно село.*

348. Тремно: *Јас бе нџ Кајл'ари. Ќи одам нџ Кајл'ари. Нџ Тремн'о одам.*

368. Добролишта: *Ф'чера от'иду на с'елото. Бе на с'елото. Отид'ое на К'остур на н'азар.*

Оваа појава (најчесто за адлативни динамични релации: правец, упатеност, насоченост) се јавува скоро на целата јужна територија па сè до Костурско. Секако дека тука се работи за балканско влијание, бидејќи предлозите **εις** (во грчкиот) и **në** (во албанскиот) се употребуваат во функции кои одговараат на двата македонски предлога (**во** и **на**), па така предлогот **на** под нивно влијание презел дел од функциите што ги има предлогот **во**.

Од друга страна пак, има случаи каде што при изразување динамични адлативни релации во кои локализаторот е географски назив најчесто не се

употребува предлог. Контактот со ароманскиот (пр. *U s-mi duk Bituli*), влијаел врз губењето на предлогот **во** во такви конструкции во југозападните македонски говори, пр. *Одам Битола; Ке ојме цркоф Струга*.

4.2. Функционални полиња на *вѣ и *у

Како што беше спомнато погоре, основната релација што ја покажува предлогот **во** е просторната, како во рамките на статичната релација, така и во рамките на динамичната – адлативна релација. И предлогот *у би можеле да го сместиме во истите рамки, со разлика на тоа што во релациите кои ги определува овој предлог – основниот локализатор е човекот, пр. *Тој стие у нас. Дојде у мене*.

Па така имаме:

	Примери	населено место
1.	Бев у Скопје. Отиде у једно село. Дојде у њега на г'ости. У њија се сабрале дејчиња.	39. Кучково
2.	Одеше у село. У мене и у тебе ќе дојдат многу гости од Велес. У ним и у нас секогаш е весело во недела.	162. Лугунци

Дури и тој тип на локализација (*дојде у мене, у мајка ...*) во себе подразбира дека човекот е лоциран во просторот, па така *у мене* би можеле да го толкуваме како 'местото каде што живеам/сум лоциран'.

Во македонските дијалекти развојот на предлозите **во** и **у** отишол во различни правци. Стариот предлог *вѣ во голем дел од македонските дијалекти се развил во формата **у**. Тој процес се случувал и во други словенски јазици (Skok 1971) и се одвивал како во предлошкиот систем, така и во префиксалниот (*унутра – внатре, уторак – вторник, улезе – влезе, уклучи – вклучи ...*). Од друга страна, функциите на стариот предлог *у со генитив ги презеле предлозите **при**, **кај** – *Дојде кај мене. Седи при мене*.

Според индексот XXXIII/4 во следниве пунктови се јавуваат други предлошки форми:

кај – 38, 93, 95, **143**, 157, 159, 170, 240, 248

кај – 107, 307, 386

кеј – 46

ке – 100, **143**, 158

куде – 23

кад – 316

при – 230

пър – 313

Но сепак, во одредени македонски говори, и двете форми (*вѣ и *у) се зачувале при што ја зачувале и функционалната разлика во однос на локализаторот (простор – човек). Следниве примери го илустрираат тоа:

	*у	*вѣ	населено место
1.	Во нами беше дојден Ариф.	Во казано клавае многу з ^а рзават.	60. Ростуше
2.	Ву_него Осман вера немат. Сејфо синојка беше ву_мене.	Во Дебар се напрај фабрика за к'илими. Војниците влегое в ^ф _село.	64. Г. Косоврасти
3.	Во него се парите.	Во него удрил громот. Беф во Битол'а. Замина во едно село	110. Ѓавато
4.	Еден у мајка је сиромажот.	Во тебе се криет гаолот. Отиде во Кича. Скрши глата ф село	135. Вранештица
5.	'У_нас има гости. Еден 'у_мајка.	В'о_него се крие гаол. Оди в село на жнеене. Одит во Велес на пазар.	137. Душегибица
6.	В'о (у)_мене има(м) пари. 'У_него је тефтерот. 'У_него је топката.	Ојт ф_село. Беше во Битола. Во карпана имат седело от орел.	149. Г. Белица
7.	Ела у м'ене да те подржа.	Фоф м'ене има нешто што не ч'ини. Оди ф_село // фоф с'ело. Бех ф Битол'а // фоф Битол'а	255. Тработевиште
8.	У не'го е м'ое мол'иф.	К'апа се фоф него. Оди ф с'ело. Бех фоф Робово.	261. Берово
9.	Во мене има еден чоек. Во тебе има?	Беф во Битол'а. Ојде во едно село.	357. Буф
10.	ву мене, ву тебе	Ој о село. Оде о Битола	383. Ошчима
11.	Дојди ву_мене. Ќе дојда ву_тебе.	Ой во село. Бев во Лерин.	387. Лаќ
12.	Ести у м'ане. Дојде у тебе, от'иде у него. Кога да дојд'име у тебе да ми кажиш филадата. От'иде у ена пријателка	Оди во с'ело. Бја во К'орча. От'иде во ено с'ело. П'икни касјајо в' уста (во уста).	391. Бобошчица
13.	у мене, у тебе	От'иде о Лерин. От'иду о ено село.	392. Слимница

Онаму каде предлогот *на* ги презел функциите на *во*, и формата и функцијата на стариот предлог *у се задржале:

	<i>у</i>	<i>на</i>	населено место
1.	Уф нас бише сношти.	Бих нă Стрѹмица. Нă Солун нăтри. Нă тѣнциртѹ нăтри	315. Амбар Кој
2.	Игр'амă сус Петре у мене // уф мен // уф менка. Бѣме брани уф него	Бех нă Беграт. Бех нă Битол'а. Бех нă идно село	323. Гуменце
3.	У мене беше. У нас беше. Беме у него. Одам у ни.	Јас бе нă Кајл'ари. Ки одам нă Кајл'ари. Нă Тремн'о одам.	348. Тремно

Можеме да заклучиме дека формите *во* и *у* спаѓаат меѓу едни од диференцијалните црти во разграничувањето на западното наречје од една страна, и југоисточното наречје и северните говори, од друга страна. Како што се гледа од двете карти, нивните граници во голема мера се поклопуваат со дијалектните граници меѓу двете наречја на македонскиот дијалектен систем. Што се однесува до функционалните полиња – во рамките на основните просторни релации (статична наспрема динамична) и формата *во* и формата *у* ги покриваат истите полиња. Така, во рамките на статичната релација, и *во* (на запад) и *у* (на југоисток и север) се употребуваат како показатели на местоположбата на локализираниот предмет во однос на локализаторот, односно укажуваат на ситуации кога локализираниот предмет зазема дел од просторот ограничен од локализаторот. Во рамките на динамичната релација ги имаме истите резултати, односно и *во* и *у* се јавуваат како показатели на адлативната релација, односно укажуваат на приближувањето на локализираниот објект кон целта, поточно кон внатрешноста/внатрешните граници на локализаторот.

Во дел од пунктовете на македонските дијалекти, се зачувале старите значења на двата предлога, се издвоиле формите на *во* и *у* во рамките на нивните функционални полиња и тоа во однос на тоа дали локализаторот е простор/објект (*во*) или човек (*у*).

Секако дека со оваа скица не може да се покажат сите разновидности и од формален и од функционален аспект, но сепак сметам дека ова е мал обид да се покаже дека преку синтетизирање на дијалектниот материјал (тука пред сè сметам на Македонскиот дијалектен атлас) со обработка на дијалектни карти и со анализа на дијалектниот материјал може во голема мера да се реконструира и покаже еволутивниот пат на многу појави значајни за македонскиот дијалектен, а и стандарден јазик.

Литература

- Картотека XXXIII/3, Картотека од индексот број XXXIII/3 според *Прашалникот за собирање материјал за Македонскиот дијалектен атлас*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков”, Скопје.
- Картотека XXXIII/4, Картотека од индексот број XXXIII/4 според *Прашалникот за собирање материјал за Македонскиот дијалектен атлас*, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков”, Скопје.
- Видоески Б., 1998/1999, *Дијалектите на македонскиот јазик*, т. 1–3, Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Видоески Б., 2000, *Прашалник за собирање материјал за Македонскиот дијалектен атлас*, Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков”.
- Димитровски Т., 1956, *Значења и употреба на предлозите во македонскиот литературен јазик*, Скопје.
- Конески Б., 1981, *Граматика на македонскиот јазик*, Скопје: Култура.
- Конески Б., 1982, *Историја на македонскиот јазик*, Скопје: Култура.
- Марковиќ М., 2010, *За удвојувањето на предлозите во охридскиот говор (во балкански контекст)*, [во:] *XXXVII Научна конференција при Меѓународнои семинар за македонски јазик, литература и култура*, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј”.
- Марковиќ М., 2012, *Предлошки секвенци за просторно доопределување во македонскиот јазик*, „Прилози = Contributions”, 36/1–2: *Зборник во чест на 80-годишнината на акад. Зузана Тополињска*. Македонска академија на науките и уметностите. Одделение за лингвистика и литературна наука.
- Пеев К., 1987/1988, *Кукушкиот говор*, т. 1–2, Скопје: НИО Студентски збор.
- Тополињска З., (in print), *Квалификаторите: „дијалектно” vs „регионално” во описот на македонскиот стандарден јазик*, „Прилози = Contributions”. Македонска академија на науките и уметностите. Одделение за лингвистика и литературна наука.
- Cienki A., 1989, *Spatial cognition and the semantics of prepositions in English, Polish and Russian*, München.
- Marković M., 2012, *Macedonian language from the perspective of its Balkan Environment (Language Tendencies)*, „Colloquia Humanistica”, vol. 1: *The Continuity and Discontinuity as a Research Problem in the Macedonian, Balkan and European Cultural Context*, Warszawa.
- Przysłówki i przyimki*, 2005: *Przysłówki i przyimki. Studia ze składni i semantyki języka polskiego*, red. M. Grochowski, Toruń.
- Skok P., 1971, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb.
- Topolińska Z., 2010, *The Balkan Sprachbund from a Slavic perspective*, „Зборник Матице српске за филологију и лингвистику”, 53/1.
- Weinsberg A., 1973, *Przyimki przestrzenne w języku polskim, niemieckim i rumuńskim*, Warszawa.

Summary

Formal and functional analysis of the preposition *vo* in Macedonian dialects

In this text I try to present formal and functional picture of the preposition ‘vo’ in the Macedonian dialects. Also, I show the geographic distribution of the preposition ‘u’ (with the meaning *at, beside*). This helps to see how the prepositions ‘vo’ and ‘u’ are spread over the Macedonian dialectal territory, and also to see their formal and functional distribution.

The prepositions ‘vo’ and ‘u’ are among the differential features that divide the western dialectal complex from southeastern dialectal complex. The two maps show that borders of their territories mainly correspond with the dialectal borders of two dialectal complexes.

Regarding their functional fields – in the frames of the spatial relations (static vs. dynamic) both forms cover same fields. Thus, regarding static relation, both ‘vo’ (western complex) and ‘u’ (southeastern and northern complex) are used as markers of the position of the localized object regarding the localizer, i.e. the situations where a localized object takes part of the space determined by the localizer. Regarding the dynamic relation, we can see the same results, i.e. both ‘vo’ and ‘u’ are used as markers of the adlative relation (goal) which is the approximation of the localized object to the inside or inside borders of the localizer.